

אלה תולדות

הרב הגדול החכם הבולל מו"ה דוקטור אליעזר אליה איגל נ"י,
הראב"ד בקרית משער נאוויטץ והמדינה.

Rabbiner Dr. L. E. Igel.

בחגוני נם ראו פעלי — ארבעים שנה.
(ספרים ל"ה)

האיש המורם מעם, הציר הנאמן אשר שולה במלאכותיה למלא את תעודתו הקדושה: לנהל את צאן מרעיתו על נאות התורה על פלגי מי מנוחות ההבטה ארבעים שנה, (כה יתן אלהים וכה יוסיף!), האיש הזה ראוי להודע בקהל רב, וכל העם רואים את צלם דמות תבניתו עם קורות ימי חייו וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולתו אשר גדלו המלך, יען גדול ליהודים הוא רצוי לכל אחיו ודורש טוב לעמו; גם הרהוקים אשר שמעו את שמעו ירעו להכיר ולהוקיר את איש המדות, דגול מרבבה הזה, ובכן יקוים פתגם בן-אמוץ ההחזה: "והיו עיניך רואות את מוריד" (יכ"י' ל').

הרב הגדול, החכם הכולל, שמו מפארים מורנו הרב דוקטור אליעזר אליה איגל יחי' נולד בארבעה עשר לירה אדר שנת תקפ"ה, (י"ח"ה שר וגדול", לפרט — 28 סעבר 1825) לאביו הישר באדם התורני מ"ה שמואל הלוי ז"ל, בעיר לבוב, מדינת גאליציה. אביו היה מוכר ספרים עתיקים (אנטיק) וואר (בוכהאנדלונג) והיה ירא אלהים וסר מרע וימצא חן בעיני אלהים ואדם, אמו (היא אחותי) היתה אשת היל, יראת ה', פור נתנה לאביונים ותורת הסוד על לשונה מרת רבקה יוסע נבג"מ, בת אבי אוריין ובר אוריין המנוה מ"ה יהודה ליב ראבענער ז"ל —

באביב ימיו שקד על התורה ולמד הרבה גפ"ת באהבה עזה, וגם מהכמה ולשוניות היות לרוח עת היה לא הניחה ידו, ויגמור בבי טוב את כל הלמודים הנצרכים לבית מדרש החכמה (גימנאזיום) וגם את תורת הפילוסופיא, בשתי שנים האחרונות של שמונת המהלכות, הדרושות בימים ההם. ויסע בהיותו בן ח"י שנה עירה פאדובה, לקחת לקח טוב בבית מדרש הרבנים (קאללעניאום ראביניקום), הנצב בעת ההיא תחת משרת המורים וזמיונים, השירידים אשר ה' קורא, הלא המה אנשי השם: ר' שמואל דוד לוצאטו ז"ל הלל דע לא טאררע זכרונם לברכה, ויצק מים על ידי הראב"ד ר' מרדכי שמואל גיורנדי ז"ל, לדון ולהורות הלכה למעשה (פראקטיש). ויערוף כמסר לקחם על תלמי לב הצעיר לימים הזה כחמש שנים, עד הניע התור להיות מוכתר (פראמאווירט) סהור דוקטור דער טהאלאניע, וירכש לו, בשקירתו הנפלאה, וברוח בינתו הברה כחמה, תעודה להיות רב ומסיף לישראל, כי גם שם דרוש דרש כפעם בפעם לפני קהל ועדה בלשון איטלקית, וכלו אומר כבוד. —

בשנת תר"ט (1849) בשוכו לארץ מולדתו, נקרא נקרא מטעם הממשלה להיות מורה (ראצענט) ללשוניות בני קדם (אריענטאלישען שפראכען) בבית מדרש העליון (אוניווערסיטאט) בעיר מולדתו, גם להיות מורה הדת להניכי בתי מדרש האמצעים (מיטטעלשולען). — והוא היה הראשון בלבוב הבירה אשר יסר ללמד בבתי הגימנאזיען ורעאל את דת יהודית לנערי בני ישראל, תחת אשר עד העת ההיא לא היה הלמוד הזה בפומבי. ובין תלמידיו היה גם ידירי הרב החכם מ"ה דוקטור קאבאק נ"י. גם בבית מדרש המדעים הנקרא אוני-ווערסיטאט העמיד תלמידים הרבה, בין שהם בני ברית ובין שאינם בני ברית, ובבין שומעיו, אשר שתי בצמא את דבריו, היה בן הסופעראינטענדענט בלבוב ה' האאזע, אשר הוא כעת גם כן סופעראינטענדענט בקרית טעשען, אחד מגדולי חכמי זמננו ואוהב ישראל בלב ונפש, והוא גם הוא המליץ בעדנו בבית מועצות הממשלה (רייכסראטה), וכתב ספרים יקרי הערך להכות את שני אויבינו, אנשי בני-בלישם (אנטיסעמיטים). —

בעת ההיא רכש לו התואר: דוקטור דער פילאזאפיע, מבית מדרש העליון בלבוב על פי שקירתו העצומה להכמה הלזו, ויוציא לאור את ספרו היקר: „מורה דרך סורי" (סירישער ווענווייזער) בלשון אשכנז, חלק א' (ושני חלקים עודנם אתו בכחובים), ויקר מאד בעיני כל דורש לשון וספר בלשוניות בני קדם. אז יחל להופיע בבין כוכבי הסופרים, הוברי הבר, על שמי הספרות (ליטערא-)

סור). — ואז ראו אור הדפוס גם מהברתו „יובל שי" מכלכל איזה שו"ת אשר בינונו ידיו בהיותו בפאדובה כעין מהעזע, להשיג תואר הרוקטור דער מהאלאגיע עם מהברתו „מכתבים שונים", ששם נמצא מכתב אחד בשפת ארמית. —

בשנת תרי"ד (1854) נקרא נקרא סאת הערה הנאורה, עדת משערנאוויטץ, להיות להם רב הגליל (קרייזראבבינער), ואחרי נפרדה מדינת בוקאווינא ממלכות גאליציה, להקרא בשם „מדינה בפני עצמה", אז נהיה לרב המדינה (לאנדעס־ראבבינער) וראש הרבנים (אבערראבבינער) בקרית משערנאוויטץ. — ושם נשא אשה ממשפחה הגונה ויולדו לו שלשה בנים ובת אחת. בנו הבכור ההכם המליץ בשפת אשכנז ה' בנימין נ"י, שהוא כעת באנק־דירעקטאר באימצקאני, בגבול אוסטריה ורוסניה; בתו, חכמת לב, המהוללה במדעים ובלשונות שונות מרת אסתר תהי, אשת הגביר המשכיל ה' א. וו. וויינבערג נ"י, קאניגליכער רומאנישער שפערדיטאָר נ"ב באימצקאני, ושני בניו הצעירים כמר משה יואל נ"י והצעיר כמר יהודה ליב נ"י, הגומרים בשנה זו את הגימנאזיאום. —

והנה מיום קהתו שם את משרת הרבנות עד היום הזה, היה בכל עת משרתו הקדושה לפעול גדולות ונצורות לטובת עדתו. הרעיון הנעלה ליסוד בית־הספר לנערים ונערות, אשר היה ברצון הממשלה הרוסמה וגם ברצון העדה הנאורה עוד לפני בואו שמה, יצא על ידו בשנת תרס"ו (1855) לפעולת אדם, והוא היה אז המנהל בית הספר הלזה; אולם בשגם כי הממשלה שלחה לו כפעם בפעם תורה רבתי, ותהלל בשערים מעשיו, והפליאה מפעולותיו לטובת עדתו ולטובת בני הנעורים, היה נאלץ, — מגדל סבל הענינים וגמל המון צרכי העדה, אשר השתרנו עליו על צואריו למכביר, — לעזוב את משמרתו, משמרת הקדש הזאת, ויהי רק רב הכולל ומטיף לעם, גם מורה־הדת בבתי מדרש האמצעים, ובכל שבת בשבתו למד את הניכיו מוסר השכל ואמרות מהורות (עקספאָרטען) לחוק דת היהדות בלבותם. —

ובכן דרשותיו הנעימות אשר דרש לעתים מזומנים לפני אנשי עדתו, אשר גרסה נפשם לתאבה מני אז, לבנות בית מקדש מעט (מעמפעל), לכבר את ה' בעבודת הקדש, (איזהו עבודה שבלב? זו תפלה), עם להקת המשוררים במשטר מערכת הנגינות (הארמאניא) על פי תוי הזמרה (נאטען), עשו פרי עד למעלה, וכן הוקם ארמון התפלה, אשר הנהו כליל יופי לקרית משערנאוויטץ, צפירת תפארה סבית, ומהיץ בעדי עריים, משוש כל הארץ. —

האכנס עמוס הוא למרבה המשרה הכבודה, בכל זאת קנה לו שם טוב בעולם הספרות, בספרו היקר: „תורת המדות" (מאראל־מהעאלאגיע), אשר העתיק משפת איטלקית, מעשה ידי אלופו ומיודעו, ההכם ר' שמואל דוד לוצאטו, לשפת אשכנז. — בספר הזה התלכדו תורה, מוסר ודרך ארץ גמ"יחד ויתכן להקרא בצדק: „משנה תורת חובת הלבבות". — גם יצאו לאור דרושים לכל הפציהם והרבה מאמרי חכמה ודעת בלשון עבר ובשפת אשכנז במכתבי עתים שונים. ואספרם פה אך מעט מועיר, הלא המה: במכתבי עברית של

החכם דר. לעטמערס יז מכתב אהר ממנו לדוגמא. גם בכוכבי יצחק הוברת כ"ה, מכתב יקר; בישורון, מחברת שלישית, מאמר „אוהב סורי“, הערות על תרגום הסורי על המקרא, הנקרא „פשיטא“. גם באוצר חכמה נמצאים לקוטים מספרו „אוהב סורי“. (ולולא עזב משמרתו בלבוב ללכת עירה טשערנאוויטשין, כי עתה יראו אור הספר הזה ושני ההלקים של „מורה דרך סורי“). ושם נמצא שיר נעלה בשפת ארמית: „עבראה, עבראה“; — אף הסכמות לספר „לוח הלב“, „נגינות עבר“, „ציונים לתורה“ עם „אש דת“, ארבעתם יצאו לאור ממני הכותב. הסכמה לספר „תורה וברכה“ לידידי החכם ר' מרדכי סטרעליסקער ז"ל, ומכתב תהלה לספר „טנא המליצה“; הקדמות (פאררעדען) אל תקוני אגודות שונות (שטאטוטען). כמו „הכנסת אורחים“, „שניידעראונטערשטיטצונגס פערציין“ ועוד ועוד. —

גם לעתים שונות הוציא לאור בהוברות מיוחדות (בראשירע) בשפת אשכנז: א) דרוש על הנוכת בית הספר (איוראעליטישדייטשע קנאבען-אונד מאָרענשולע) אשר יסד בעירו;

ב) דרוש על הנוכת הטעמפעל „בית יעקב“ בעיר יאססי, (עקסטרע ביילאגע צור „נייאצייט“ 1866);

ג) „אנשפראכע צור בעלעבונג דער פאטריאטישען געפיהלע“ 1865;

ד) הספר על פטירת הערצהערצאג פראנץ קארל, אבי מלכנו הקיסר יר"ה;

ה) הספר על פטירת השר יצחק קרעמיע ביהר עם קול קורא ליהודים יושבי מדינת בוקאווינא, ואחרי כן בפעם שנית: „אויסרופ פֿיר דיא איור, אלליאנץ אין וועין“ להתאחד עם האגודה הנשנבה הלוו, ועוד כמה מאמרים לתכלית הזאת. — גם במכתבי עתים שונים נמצאים:

ו) „טרויעררעדע אלס נאכרופ אן ש. ד. לוצאטוי“ (עם ב' המשכים) במ"ע „ווענער מיטטהיילונגען“ 1865;

ז) „טרויעררעדע איבער דאס הינשיידען דעם דר. אמלאס במ"ע „בוקאד ווינער רונדשוואי“ 1887, — ובמ"ע „טשערנאוויטצער צייטונג“, גם בלשון צרפת במ"ע „ל'עקא דע ל'אַריענט“ שנה הלוו בפארוי נמצא הספר על הרעדאקטער של המ"ע הזה;

ח) „איבער פראָפּעסאָר ווינשעיס תלמוד איבערזעצונג“ במ"ע „אָסטער-רייכישע וואָכענשריפט“ 1886;

ט) „איבער דען רעליגיאנסאונטערריכט“ במ"ע „נייאצייט“ 1883;

י) „איבער דיא עקסהארטע“, שם;

יא) „דער תלמוד“ (עם ב' המשכים) במ"ע „אָסטער. פראָווינצאל-רעוויא“ 1884. ושם יצדיק את התלמוד נגד המלשינים האומרים: כי התלמוד מצוה לקחת רבית, גם הרשה לבטל השבועה ברעיוני הנשבע;

יב) „הספר על מות השר יורש עצר רודאלף נבנ"ם, אשר נשא המסיף הזה בהיכל ה' לפני השרים וגדולי העיר ולפני קהל ועדה. ואשר אנכי הכותב

העתקתיו ללשון עבר; מלבד שאר דרשותיו הרבים לכל מועדי ה', אשר על
אדני אנדות הו"ל ומדרשים הטבעו, ופירוש על אנדות הו"ל אשר אתו בכתובים. —
זה עשרים שנה דנהו הבר ליועצי העיר בעניני החנוך (משערנאוויטצער
ק. ק. שטארטשולראטה), גם לעצרת המבהן למורים, (פריפונסקאמיסאן פיר
לעהראמטסקאנדיראטען), עד שהמלך במסכו נדרו נתן ריחו, על אהבתו לארץ
מולדתו (פאטריאטיזמוס) כי עזה, ועל מפעלות חסד ואמת, אשר הרבה לטוב
בית ישראל, כבדהו המלך, המושל ממשל אוסטריה, הוא מלכנו האדיר פראנץ
יאזעף הראשון יר"ה, בעדי זהב (דאס גאלדענע פערדיענסטקרייץ). —

הוא היה המיסד בעירו פיליאלע של איזר. אלליאנץ מקרית מלך רב,
ווינא רבתי, ויהי לחבר מזכיר (קאררעספאנדירערענס מיטגליעד), וכעת הוא
ראש האגודה (אָבמאן) בבין מאה ושלשים חברים, וע"י השתדלותו נותנת
האלליאנץ בווען מדי שנה בשנה שש מאות ר"ב לעזרת הניכי מלאכת מחשבת
בכשרון המעשה (מסיפענדירען אן איזר. קונסטאהאנדווערקסלעהרלינגען); המשים
ר"ב לחניכי עבודת הארסה (צאָלונגען דער אקערבויאשולע) וששים ר"ב
לתלמידים הרוצים, העוברים מבית הספר לבית הגימנאזיאום, ואין לאל ידם
לשלם בעד מחצית השנה הראשונה שכר הקצוב לכל שוקדי בית הגימנאזיאום
במשערנאוויטץ. —

ואני לא אוכל להפרד ממך, קורא נעים, עד אם ספרתי לך שמץ דבר
מתכונת נפשו וישרת רוחו הטהורה, ולא אפריו על המדה בדברי על אדותיו,
וכל יודעיו ומכיריו יענו ויאמר פה אהר, כי כנים דברי: — הרב המסופ הנעלה
הזה הנהו כאהרן הכהן; רודף שלום בכל עת. וירא ראשית לו ליחד את לבות
שתי המפלגות בקהלת יעקב, יען וביען אהדות הקהלה יקרה בעיניו עד מאד,
בראותו בעין שכלו, אם תתפרד ההבילה בתחלה לשתי מהנות, אז כפטיש יפוצץ
סלע בן תרבה וכן תפרוץ המהלוקת, וכל אחד יבנה במה לעצמו, ויקרא למקום
ההוא "מהנים"! — ובכן המהלכים עם העומדים (פראָנרעסיסטען אונד רעליגיעז
קאנסערוואטיסען) התלכדו ולא יתפרדו, וכשבת אחים יושבים בשובה ונחת גם
יחד. — בבוא לפניו בעל אשה לתת ספר כריתות לאשתו, אז ידבר כפעם
בפעם על לבו דברים טובים ונבוהים, להיות עם חברתו, אשת בריתו בשלום
ורעות, כדת משה וישראל, כי שונא בצע הנהו מעורו; — הוא מקבל את כל
אדם בסבר פנים יפות, מדברו נאווה, נוזל לאטו (זאנעט) כהקיר ביר מימיה,
ואהריו כל אדם ימשוך (וימפאטיע) ולוקה נפשות הכס. — הוא מעביר על
מדותיו מימי מל שחרותו, וגם עם אויביו, שונאי הנם, אשר רבות צררוהו
מעורו ועד היום הזה, ישלים בכל עת, יען שנאה בלב, נקמה בעם ורוגז מזורים
המה בחבו פנימה. — הוא סמל נחום איש גמזו: אם יאונה לו אסון, יצדיק
עליו את הדין, ומרגלא בפומיה הפתגם: "גם זו לטובה!" — הוא שואל כענין
ומשיב כהלכה, נאה דורש ונאה מקיים, אהוב למקום ונחמד לבריות, וכל המדות
הטובות של תלמידי הכמים שהו קן בלבבו, ועל גביהן: יראת ה' היא אוצרו,
הלא מודעת זאת בכל הארץ, כי הוא איננו מהרבנים המתקנים (רעפארמער)
המוציאים הישן מפני החדש, רק כל מנמתו לפאר את דת מורשה לעיני העמים

ולהשריש אמונתנו המהורה בלבות האנשים ההולכים קדימה לרוח עת היה.
והוא לא נסוג אהור אף צעד אחד מדרכי התורה הכתובה והמסורה לנו ימימי
קדם. — וענתה בי צדקתי — הכרת פניו. —

ולשמך אומרה לפרט

(שיר זהב, Sonett)

אַרְבָּעִים שָׁנָה הִקְדַּשְׁתָּ חַיִּיךָ תְּאוּרָה וְלִתְעוּדָה.
לְהַמְיִיךָ אִמְרֵי אֵל בְּקָהֶל רֵב שְׁלַחְתָּ, רֵב הָעֲלִילָה.
יוֹמָם וְלַיְלָה מְנַמֶּת פְּגִיךָ לְהַאֲדִיר עִמָּךְ בְּתוֹשִׁיָּה.
עִם חֲכָמָה עֲשִׂיתָ חֻזָּה בְּהַ נִפְשֶׁךָ מִבַּעַד בְּבוּדָה. —
זָרַע אֱמֶת וְצֹדֵק וְזָרַעְתָּ עַל תִּלְמִי בְּנֵי יְהוּדָה.
רַב אָדָם יִקְרָא חֲסִידֶךָ, פְּעֻלָּתָּ בְּרוּחְךָ כְּנֶסֶן פּוֹרִיָּה.
אֶהְבֶּת עוֹלָם אֶהְבֶּת תְּמִיד תּוֹרָה וְחֲכָמָה, תִּאֲמִי צְבִיָּה.
תְּפַסֵּג אֶרְמוֹן הַיְּהוּדוֹת, בְּיָרֵאת אֱלֹהִים בְּנִית מְצוּדָה. —
יִתֵּן יְאֻרוֹהָ בִּי תִשָּׁבַע עַל כִּסְאָךָ עוֹד אֶרְבָּעִים שָׁנָה.
הַיְּגוֹת לִבָּךְ תְּבוֹנוֹת עוֹד תִּהְיֶינִי בְּעֲדֵיךָ גִּאֲוֹתָךְ לְמָנָה.
אִשֶּׁת בְּרִיתָךְ וְכָל צְאֲצְאֶיךָ יִשְׁגּוּ עַד אַחֲרִית הַיָּמִים.
יַחֲדֵשׁ בְּנֶשֶׁר נְעוּרֶיךָ לְעִבּוֹד בְּרִנָּה עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ.
גַּם יִנּוֹן שְׁמֶךָ הַטּוֹב, וַיִּצְהִיר כִּסְהָר בְּחָצִי הַחֲדָשׁ.
תְּשַׁמַּח לֵב עֲדֻתָךְ וּלְגִילָת דִּוְרָךְ אֶהְבֶּךָ בְּלֵב תָּמִים.

מתתיהו שמחה ראבענער.